

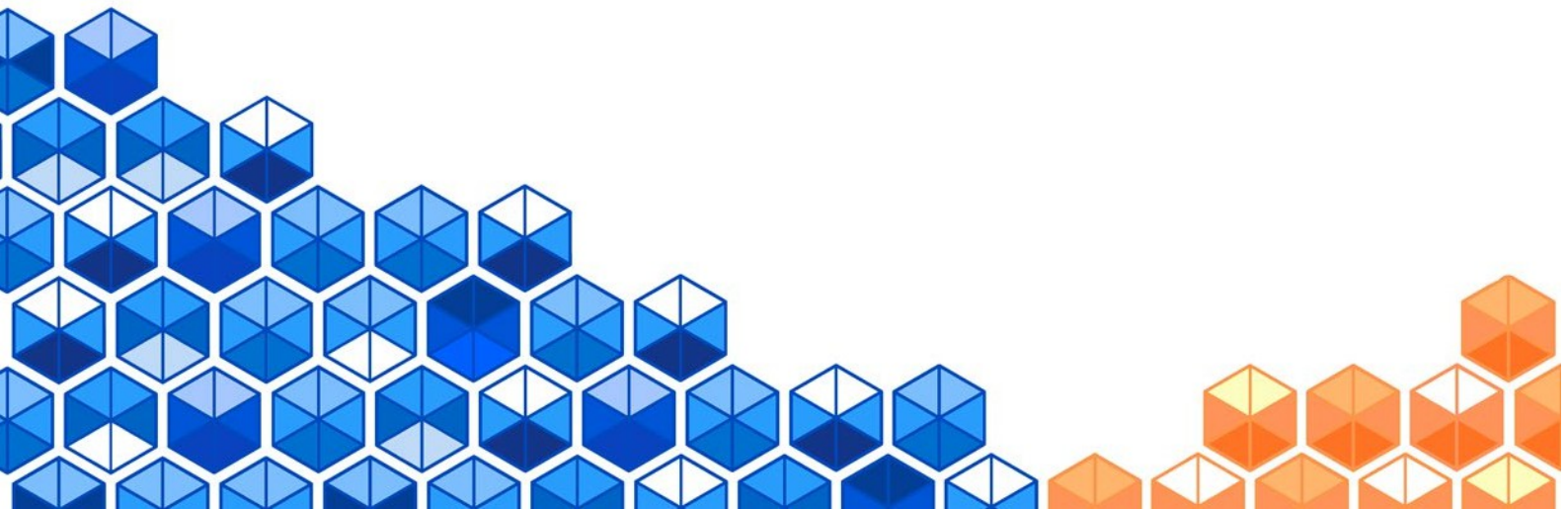

**Білім беру сапасын қамтамасыздандыру
бойынша тәуелсіз агенттігі – IQAA**

ТАҚЫРЫПТЫҚ ТАЛДАУ

**Қазақстандағы жоғары білім беру ұйымдарының қызметі
Еуропалық жоғары білім кеңістігіндегі сапаны қамтамасыз ету
стандарттары мен нұсқаулықтарына сәйкестік контекстінде**

Нұр-Сұлтан, 2022

МАЗМҰН

<u>КІРІСПЕ</u>	3
<u>Ақпараттық жүйелерде университет процестерін ұйымдастыру</u>	3
<u>Оқыту процесін ұйымдастыру</u>	4
<u>Студенттер мен академиялық қызметкерлерге қолдау</u>	5
<u>Академиялық адалдықты қамтамасыз ету</u>	6
<u>МООС жүйесін дамыту</u>	6
<u>Оқыту процесі үшін ғимараттар мен инфрақұрылым</u>	6
<u>Серіктестік және университетаралық ынтымақтастық</u>	7
<u>ҚОРЫТЫНДЫ</u>	7

Kіріспе

Қазақстандағы жоғары білім беру жүйесіне COVID-19 пандемиясының әсері өңірлер бойынша әртүрлі. Дегенмен, осы өзгерістердің жалпы бағыты айқын: пандемия университеттерді қиын жағдайға қалдырып, оларды бейімделуге және қаржы мен ресурстарды жедел цифрландыруға бағыттауға мәжбүр етті. Университеттер қысқа мерзімде көптеген мәселені шешуге мәжбүр болды: қашықтықтан оқыту қандай форматта жүргізілуі тиіс; қандай техникалық құралдарды пайдалану керек; студенттердің материалды меңгеруін қалай бағалау керек; және т.б.

Бұл тақырыптық талдау COVID-19 пандемиясы кезінде Қазақстандағы жоғары білім беру ұйымдарының қызметін қарастырады. Зерттеу объектісі – осы ұйымдардың ішкі сапаны қамтамасыз ету стандарттарына (ESG 1-бөлім) сәйкестікті қамтамасыз етуге бағытталған іс-шаралары мен қабылдаған шаралары:

- 1.3 «Студенттерге бағытталған оқыту, сабақ беру және бағалау»
- 1.6 «Оқу ресурстары және студенттерге қолдау көрсету қызметтері»

Деректердің негізгі көзі – 2019–2021 жылдары NAOKO институционалдық аккредитациялау процесінен өткен барлығы 30 жоғары білім беру ұйымының ішіндегі 12 университеттің сыртқы аудит есептері (Қосымша 1). Сарапшы топтарының есептері мен басқа да материалдарды қарап шыққаннан кейін қашықтықтан оқытудың дамуындағы негізгі үрдістер анықталды (оның ішінде жақсы тәжірибелер мен жетілдіруді қажет ететін салалар).

Ақпараттық жүйелердегі университет процестерін ұйымдастыру

Студенттер мен университет қызметкерлерінің қашықтан жұмыс істеуге көшуі коронавирустың таралуына қарсы шаралардың тиімділігін айтарлықтай арттырды. Көптеген университеттер өз қызметін студенттердің оқу іс-шараларына қатысуын сақтай отырып бейімдеді: студенттер оқытушылармен қарым-қатынас жасап, академиялық тапсырмалар мен жобаларды орындады. Бұл негізінен университеттердің ақпараттық жүйелерінің арқасында мүмкін болды.

Пандемия кезінде білім беру үдерісіне академиялық және әдістемелік қолдау көрсетуде автоматтандырылған ақпараттық жүйелердің рөлі артты. Көптеген университеттер Platonus және Univer 2.0 ақпараттық жүйелерін пайдаланады (Қазақ технологиялық және бизнес университеті, Қазақ инженерлік-технологиялық университеті, Алматы менеджмент университеті, Қазақ-америкалық еркін университет, Сырдария университеті «Сырдария», Оңтүстік Қазақ мемлекеттік педагогикалық университет, Каспий қоғамдық университет).

«Platonus» АИЖ университеттегі барлық нақты оқиғалар мен процестерді тіркейтін орталықтандырылған деректер қорымен мекеменің тиімді басқарылуын қамтамасыз етеді. Жеке шоттар жүйесі арқылы «Platonus» студенттер мен қызметкерлер үшін университеттің барлық оқу және ақпараттық ресурстарына «бірыңғай кіру нүктесі» ретінде қызмет етеді: университет саясатын түсіндіретін құжаттар; студенттердің академиялық көрсеткіштері, кестелер, оқыту және оқу материалдары, сондай-ақ университеттің ережелері мен рәсімдері. «Platonus» ақпараттық жүйесі ақпаратты жинауға, бақылауға және басқаруға мүмкіндік береді

студенттердің жетістіктері. Кейбір университеттерде онлайн студенттерді бағалау үшін «Platonus» жүйесі арқылы прокторанттық жүйе енгізілді.

Кейбір университеттер өздері әзірлеген платформалар мен ақпараттық жүйелерді пайдаланады. Қазақ-Британ техникалық университеті Uninet деп аталатын ішкі желіні пайдаланады. И. Жансугуров атындағы Жетісу мемлекеттік университетінде студенттер мен оқытушыларды курстарға тіркеу SmartZhetiSU ақпараттық жүйесі арқылы жүзеге асырылады. Сондай-ақ өз платформаларын Халықаралық білім беру корпорациясы және К. И. Сәтпаев атындағы Қазақ ұлттық зерттеу техникалық университеті пайдаланады.

Бірнеше ақпараттық жүйені сәтті біріктірген жоғары оқу орындарының мысалдары бар. Мысалы, К. И. Сәтпаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университеті екі институционалдық қашықтан оқыту платформасын ұсынады: Moodle-дегі Polytechnonline платформасы мен Microsoft 365 платформасы. Екі жүйе бір-бірімен интеграцияланған және пайдаланушыларға институттық бұлтта сақталған оқу материалдарын бөлісуге мүмкіндік береді.

Мысалы, Caspian Public University университетінің Caspidot.kz платформасы мен «Univer 2.0» АИЖ біріктірілген. Бұл интеграция ақпарат пен қызметтерге барынша онлайн қолжетімділікті қамтамасыз етеді. Студенттердің жеке кабинеттерінде оқу бағдарламалары, оқыту және оқу материалдары, оқу жоспарлары мен академиялық адалдық жөніндегі нұсқаулықтар бар. Оқу процесін ұйымдастыруға қатысты оқыту материалдары (академиялық күнтізбе, сабақтар мен емтихандар кестелері) автоматтандырылған және «Univer» жүйесі мен университеттің веб-сайтында қолжетімді.

Оқыту процесін ұйымдастыру

ZOOM жүйесі дәрістер мен практикалық сабақтарды өткізу үшін өте танымал. ZOOM-нан басқа университеттер Microsoft Teams, Cisco Webex және өз платформаларын белсенді түрде пайдаланады. Жалпы алғанда, көптеген университеттер қашықтықтан оқытуға сәтті бейімделгені байқалады, себебі кейбір жоғары оқу орындары бұған дейін-ақ белгілі бір студент топтарына ұқсас қызмет көрсетіп келген. Университеттердің ішкі платформалары 2020 жылға дейін-ақ қолданыста болған, ал пандемия оларды жаңашылдыққа итермеледі.

Университет тәжірибелеріне жүргізілген талдау қашықтықтан оқыту кезеңінде білім беру іс-шараларын ұйымдастырудың бірнеше моделін анықтады:

- асинхронды (студенттер материалды өздеріне ыңғайлы уақытта, оқытушы белгілеген мерзімдерге сәйкес оқиды)
- синхронды (мысалы, вебинар арқылы сессияға бір уақытта қатысу)
- аралас (педагогикалық мақсаттарға байланысты синхронды және асинхронды өзара әрекеттесудің үйлесімі).

Қашықтықтан оқыту технологиялары визуалды ақпаратты көрнекі әрі динамикалық түрде ұсынуға және оқу үдерісін студенттердің оқу жүйесімен белсенді түрде араласуын ынталандыратындай етіп құрылымдауға мүмкіндік береді.

Қазақ технология және бизнес университетінде (KazUTB) барлық студенттер қашықтықтан оқыту арқылы білім алды: университет 3 000-нан астам бейне дәріс дайындап, оларды өз YouTube арнасына орналастырды. Қазақ-америкалық еркін университетінде, содан бері

2017–2018 оқу жылында университеттің веб-сайтындағы «Видеокітапхана» бөлімінде және ресми YouTube арнасында бейне дәрістер қолданылды, сондай-ақ университет вебинарлар арқылы да оқыту жүргізеді. Каспий қоғамдық университетінде барлық дәріс материалдары студенттердің жеке шотындағы виртуалды сыныпқа презентациялар, бейнелер және дәріс жазбалары түрінде жүктеледі. Халықаралық білім беру корпорациясында оқыту www.elearning.kazgasa.kz және www.elearning.kau.kz порталдары арқылы жүргізіледі.

К. И. Сәтпаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университетінде барлық студенттер Polytechonline.kz және Microsoft 365 Education платформаларында жеке аккаунттарға ие. Жүйеде барлығы 1 254 бейнекурс, яғни 18 810 бейнефайлдан тұратын дерекқор бар. Polytech Online дерекқорында студенттерге тәулік бойы (24/7) шектеусіз қарау мүмкіндігі бар көптілді курстар бар.

Сабакқа дайындалу кезінде студенттер мен оқытушылар кітапхана ресурстарын белсенді түрде пайдаланады. И. Жансугуров атындағы Жетісу мемлекеттік университетінде университеттің кітапхана қорына KADIS жүйесі мен басқа ақпараттық ресурстар арқылы қол жеткізу қамтамасыз етілген. 2019 жылы Оңтүстік Қазақ мемлекеттік педагогикалық университеті «Aknurpress» цифрлық кітапханасын сатып алды (барлық білім салалары бойынша қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі 1 351 оқулық пен оқу құралынан тұрады), ал 2020 жылдың маусымынан бастап университет «Smart-Kitap» онлайн кітапханасына қолжетімділік береді. Алайда, жетілдіруге әлі де орын бар: бірқатар университеттерде кітапхана қызметтерін көрсетудің автоматтандыру деңгейін одан әрі дамыту қажет, себебі барлық қызметтер онлайн немесе уақытылы көрсетілмейді.

Студенттер мен академиялық қызметкерлерге қолдау

Пандемия кезінде университеттің қолдау қызметтері де қашықтан жұмыс істеу форматына көшті: вице-канцлерлерге, декандарға және басқа да негізгі бөлімдерге виртуалды қабылдау бөлімдері жұмыс істей бастады, ал кеңес берулер телефон мен электрондық пошта арқылы жүргізілді. Қазақ-Британ техникалық университетінде (КВТУ), Кәсіби даму орталығы түлектерді жұмыспен қамтуға бағытталған іс-шараларды онлайн коворкинг форматына ауыстырды. 2020 жылдың сәуір айынан бастап студенттер онлайн түрде түйіндеме жазуды, жұмысқа сұхбат беруді үйреніп, КВТУ-ның серіктес компаниялары ұйымдастырған бірқатар шеберлік сыныптарына қатыса алды.

Сансыз даусыз, пандемия оқыту, оқу және жұмыспен тәжірибе ұйымдастыруға ең үлкен әсерін тигізді, бұл оқытушылар мен студенттерді тиісінше қайта даярлау шараларын жедел түрде қабылдауға әкелді. Мысалы, К. И. Сәтпаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университетінде (Сәтпаев университеті) қызметкерлерге қашықтықтан оқыту платформаларына бейімделуге бірқатар оқыту семинарлары, сондай-ақ онлайн-кеңес беру мен техникалық қолдау арқылы көмек көрсетілді. Барлық университеттер студенттер мен оқытушыларға техникалық қолдау көрсететін HelpDesk жүйесін пайдаланады.

Студенттер мен оқытушылар құрамының мәселелеріне жедел жауап беру үшін университеттер көрсетілетін қызметтердің сапасын бақылау жүйесін енгізді, оның ішінде онлайн оқыту және студенттердің қанағаттану деңгейін бағалау сауалнамалары (Сәтпаев университеті, КВТУ және т.б.).

Академиялық адалдықты қамтамасыз ету

Қашықтықтан оқыту жағдайында университеттердің академиялық адалдықты қамтамасыз ету саясаты әсіресе осал болып шықты. Университеттер аралық және қорытынды бағалау процедуралары үшін прокторанттық жүйелерді пайдаланады және барлық студенттердің жазбаша жұмыстары плагиатқа қарсы жүйелер арқылы түпнұсқалығына тексерілетініне көз жеткізеді (КВТУ, «Сырдария», Сәтпаев университеті және т.б.).

Пандемия жағдайында университеттер онлайн емтихандарға мынадай талаптарды енгізді: жеке басты қашықтан автоматтандырылған түрде растау, емтихан процесін үздіксіз (уақытпен шектелген) жазу және жазбалар мен оқиға журналдарын сақтау.

МООС жүйесін дамыту

Сыртқы аудит есептерін талдау көрсеткендей, жоғары білім беру ұйымдарының көпшілігіне жетілдіру бағыты ретінде жаппай ашық онлайн курстар (МООСs) жүйесін дамыту ұсынылады.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Болгария процесі және академиялық ұтқырлық орталығының «Республикадағы жоғары білім беру ұйымдарында Болгария процесі параметрлерін іске асыру туралы есебі» бойынша Сәтпаев университеті масс-маркет ашық онлайн курстары саласында көшбасшы ретінде танылды. 2020 жылы Сәтпаев университеті 400 жаппай ашық онлайн курс әзірледі (Қазақстандағы барлық университеттер ұсынған онлайн курстардың жалпы санының 28 пайызы). Пандемия кезінде қашықтықтан оқытуды тиімді жүзеге асырған үздік үш оқу орны қатарына Рудный индустриялық институты (263 курс) және КИМЕР университеті (246 курс) де кірді.

Алматыда Басқару университетінің студенттері Open AlmaU платформасында ашық онлайн курстарды (МООС) тегін оқи алады. Университет Coursera жаһандық платформасынан 650 лицензия алып, студенттер мен оқытушылар құрамының шамамен 20 пайызын қамтып, ашық онлайн курстарға тегін қолжетімділік пен сертификаттар алу мүмкіндігін берді.

Алайда жоғары білім беру ұйымдарының сыртқы аудит есептерін талдау бірқатар университеттерде (Қазақ технология және бизнес университеті, Сырдария университеті, С. Аманжолов Шығыс Қазақстан мемлекеттік университеті және Қазақ-америкалық еркін университет) бірқатар оқу орындарында университеттік пәндерге арналған МООС-тарды енгізу бойынша кешенді жұмыстар жетіспейді немесе жеткіліксіз деңгейде жүргізіледі. Сондықтан МООС-тарды әзірлеу мен қолдану жоғары білім беру ұйымдарының қызметіндегі жетілдіруді қажет ететін бағыт болып табылады.

Оқыту процесі үшін материалдық-техникалық ресурстар мен инфрақұрылым

Қашықтан жұмыс істеу және онлайн сабақтар контекстінде университеттер компьютерлік технологиялар мен құрал-жабдықтарды (ноутбуктер, формулалар мен қолжазба мәтінді қашықтан көрсетуге мүмкіндік беретін графикалық планшеттер және мультимедиа материалдары; бірқатар университеттер өз контентін жасау үшін бейне- және аудиожазба құралдарымен қатар фотоаппараттық құралдарды да пайдаланады) қолданады. Ақпараттық ресурстармен бірлескен және қашықтан жұмыс істеуді жеңілдету үшін жоғары оқу орындары оқыту ғимараттарында біртұтас ақпараттық кеңістік құруға және жаһандық және басқа да телекоммуникациялық желілерге қол жеткізуді қамтамасыз етуге арналған желілік технологияларды пайдаланады.

KazUTB техникалық және технологиялық пәндерге маманданған; офлайн оқу үдерісі сапалы материалдық және зертханалық базамен қамтамасыз етілген; алайда сыртқы сарапшылардың пікірінше, білім беру бағдарламаларының негізгі пәндері үшін виртуалды зертханалар жеткіліксіз. Almaty Management University заманауи оқу-әдістемелік қызметтерді ұсынуға қажетті инфрақұрылым мен ресурстарға ие, соның ішінде дәрістерді жазуға және виртуалды онлайн қарым-қатынасты қамтамасыз етуге арналған зертханасы бар. И. Жансугуров атындағы Жетісу мемлекеттік университетінде қашықтықтан оқыту үшін дәріс залдарына арнайы «Dilear Distance Learning» жабдығы орнатылған.

Серіктестік және университетаралық ынтымақтастық

Пандемия білім беру және ғылым салаларындағы халықаралық ынтымақтастыққа теріс әсер етті: халықаралық сапарлар тоқтатылды, студенттер мен оқытушылар үшін алмасу және академиялық ұтқырлық бағдарламалары, сондай-ақ ғылыми ынтымақтастық бағдарламалары уақытша тоқтатылды.

Екінші жағынан, бірқатар университеттер серіктестіктерін қашықтан форматқа ауыстырды және көптеген университеттер үздіксіз байланысты сақтау, ортақ міндеттер мен мәселелерді шешу және барлық тараптар үшін оңтайлы шешімдер табу мақсатында цифрлық ортада ынтымақтастықтың жаңа формаларын зерттей бастады (бірлескен онлайн-конференциялар, онлайн-семинарлар және т.б.).

Жетілдіру бағыты ретінде университеттерге әлемдік деңгейдегі жетекші университеттермен бірлескен магистрлік бағдарламалар түрінде халықаралық ынтымақтастықты дамыту және шетелдік академиялық персоналдың үлесін арттыру (Сәтпаев университеті), халықаралық зерттеу жобаларының санын арттыруға бағытталған күш-жігерді күшейту (Сырдария университеті, И. Жансугуров атындағы Жетісу мемлекеттік университеті), сондай-ақ келетін академиялық мобильділікті нығайту үшін қонақ академиктерді тарта отырып жазғы және қысқы мектептер ұйымдастыру (С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университеті).

Қорытынды

Сыртқы аудит есептерін талдау және университеттердің кейс-зерттеулерін шолу көрсеткендей, пандемия кезінде бірдей қиындықтарға тап болғанымен, университеттер оларға әртүрлі қарқынмен жауап берді. Қазақстандағы қашықтықтан оқытудың келесі қиындықтары анықталды:

- онлайн оқытуды жүргізу үшін мұғалімдердің «сандық» дағдыларын жетілдіру қажеттілігі (К.І. Satpayev Kazakh Ұлттық Зерттеу Техникалық Университеті мен Алматы Басқару Университетіндегі оқыту курстары);
- кейбір сабақтарды онлайн өткізудің мүмкін еместігі (мысалы, медицина, химиялық технология және т.б.);
- онлайн емтихандарды ұйымдастырудың қиындығы және т.б.

Алайда, 2020–2021 жылдар аралығындағы халықаралық тәжірибе әлемнің барлық елдеріндегі, соның ішінде Қазақстандағы жоғары оқу орындары бейімделіп жатқанын және білім беру процесін цифрландыру үрдісінің жалғасатынын растайды.

Тақырыптық талдау негізінде Қазақстандағы жоғары білім беру ұйымдары «COVID-19 пандемиясы» төтенше жағдайынан қашықтықтан оқыту саласындағы тәжірибе мен құзыреттілікті игеру және дамыту арқылы баға жетпес сабақ алғанын айтуға болады:

1. Пандемия университеттерге үшінші тараптың ақпаратты басқару жүйелерін белсенді пайдалануға және өздерінің білім беру платформаларын дамытуға, сондай-ақ оларды кейіннен интеграциялауға серпін берді.
2. Жоғары оқу орындары қазір икемді оқу мүмкіндіктерін ұсынады: әртүрлі оқу режимдері (асинхронды, синхронды, аралас), кітапханалардың цифрлануы және жаңа оқу құралдары мен арналар.
3. Осы жоспарланбаған қашықтықтан оқыту тәжірибесі оқытушылар құрамының, университет қызметкерлерінің және студенттердің жаңа дағдыларын дамытуға ықпал етіп, оларға осы жаңа ортада жұмыс істеуге мүмкіндік берді.
4. Жоғары білімді цифрландыру университеттерден Масштабты ашық онлайн курстарды (MOOCs) белсенді түрде әзірлеуді және енгізуді талап етеді.
5. Университеттерге білім беру процесі үшін материалдық-техникалық инфрақұрылымды дамыту қажет.
6. Пандемия цифрлық ортада университетаралық және халықаралық серіктестікті кеңейтуге мүмкіндіктер ұсынады.

Университеттердің қашықтан жұмыс істеу тәжірибесі цифрлық технологиялардың әлеуетін ғана емес, сонымен бірге олардың шектеулерін де айқын көрсетті. Біріншіден, осы технологияларды тиімді пайдалану үшін оқытушылар құрамынан, әкімшілік және басқару кадрларынан, сондай-ақ студенттерден арнайы дағдылар, сондай-ақ тиімді технологиялық шешімдер мен арнайы ұйымдастырылған оқу үдерісі қажет. Бұл болмаса, қашықтан оқыту форматында толыққанды білім беру туралы айту мүмкін емес. Екіншіден, бұл жағдай университет қызметіндегі бірқатар негізгі процестерді цифрландыру немесе виртуалды ортаға көшіру қиын екенін растады.

Бұл барлығы Қазақстандағы жоғары білімнің болашағы цифрлық технологиялар мен қашықтықтан оқытуды кеңінен қолдануда, сондай-ақ оқытушылар мен студенттердің офлайн режимдегі бірлескен іс-әрекеттерінде екенін көрсетеді. Университеттердің жинаған тәжірибесі мен инфрақұрылымын дамыту халықаралық ынтымақтастыққа, жаңа оқыту әдістерін әзірлеуге және білім беру үдерісінің тиімділігін арттыруға жаңа мүмкіндіктер ашады. Соңында, бұның бәрі Қазақстандағы жоғары білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін одан әрі арттыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі

1. Білім сапасын қамтамасыз ету жөніндегі Тәуелсіз агенттікте аккредиттеу рәсімінен өткен жоғары білім беру ұйымдарының сыртқы аудит есептері (1-қосымша)
2. Қазақстан Республикасының жоғары білім беру ұйымдарында Болонья процесі параметрлерін іске асыру туралы елдік есеп – Нұр-Сұлтан: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «Болонья процесі және академиялық ұтқырлық орталығы» мемлекеттік кәсіпорны, 2020. – 248 б.
3. [Онлайн емтихандар, қашықтықтан оқыту және қадағалау құралдарын пайдалану – қазақстандық жоғары оқу орындарында оқу семестрі қалай өтеді, 2020 жылғы 8 желтоқсан](#), Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің ресми ақпараттық ресурсы.

2019–2021 жылдары сыртқы аудиттен өткен және тақырыптық талдауға алынған
университеттер тізімі

1. Алматы басқару университеті
2. С. Аманжолов Шығыс Қазақстан мемлекеттік университеті
3. И. Жансугуров атындағы Жетісу мемлекеттік университеті
4. К. И. Сәтпаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университеті
(Сәтпаев университеті)
5. Қазақстан технологиялық және бизнес университеті
6. Қазақстан инженерлік-технологиялық университеті
7. Қазақстан-Америка еркін университеті
8. Қазақстан-Британдық техникалық университет
9. Каспий қоғамдық университеті
10. Халықаралық Білім беру Корпорациясы
11. Сырдария университеті
12. Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті